



Gemeente
Amsterdam



**12 wetenschappers over
de impact van de
coronacrisis op Amsterdam**

uitgave juli 2020



Iliass El Hadioui is onderzoeker en docent aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam aan het Department of Psychology, Education and Child. Daarnaast is hij lid van de Onderwijsraad. El Hadioui specialiseert zich onder meer in diversiteit en cultuurverandering in scholen.

Kansenongelijkheid in het (grootstedelijk) onderwijs

Het coronavirus legt bloot wat daarvoor al sluimerend plaatsvond. Een centraal concept daarin is het zogenaamde **Mattheus-effect**: een bekend en goed gedocumenteerd mechanisme binnen de onderwijssociologie. Dit concept stelt dat degenen die al veel kapitaal hadden in dit soort omstandigheden méér sociaal, cultureel en economisch kapitaal krijgen en degenen die al minder hadden nog minder zullen krijgen.

Het Mattheus-effect: aan beide kanten van de curve

In een normale curve zijn er leerlingen die helemaal rechts in die normale verdelingscurve zitten, bijvoorbeeld gymnasiumleerlingen. Zij kunnen over het algemeen rekenen op veel rugdekking vanuit hun thuismilieu: veel sociaal kapitaal (schaarse hulpbronnen uit netwerken), cultureel kapitaal (mainstream maatschappelijke codes) en economisch kapitaal. De afgelopen periode hebben sommige van hen gefloreerd op een manier zoals ze dat niet zouden doen wanneer ze in een klaslokaal zouden zitten. Deze leerlingen hebben een enorm gevoel van talentontwikkeling gekregen. En ik merk ook in gesprekken met schoolleiders dat op het gymnasium nu de grootste uitdaging is: hoe krijgen we die leerlingen terug in het oude stramien? Als we al terug willen naar dat oude stramien. Op dat niveau is nu de vraag: hoe willen we hervormen en hoe willen we gebruikmaken van corona om naar een "nieuw normaal" te gaan? Een "nieuw normaal" waar we eerder al naartoe wilden gaan, maar wat ons in de oude situatie niet lukte.

Aan de andere kant van de normale curve zijn er leerlingen met een vmbo-achtergrond die meestal in volkswijken wonen. Meestal met vijf of meer gezinsleden in kleine appartementen van 50-60 m². Bij digitale lesobservaties binnen deze groep nu, zagen we bijvoorbeeld dat een docent aan een van de leerlingen vraagt: "Zou je alsjeblieft de achtergrondruis even kunnen uitzetten?", waarop de leerling zegt: "Ja, dat is mijn zusje, die krijgt nu ook les in onze slaapkamer, maar in een ander (virtueel) klaslokaal." Hun ruimte is dus zeer beperkt. Voeg daar ook nog eens weinig emotionele "rugdekking" en tekortschietende professionele begeleiding aan toe en het wordt voor deze leerlingen erg lastig. Daarnaast zien we aan deze kant van de normale curve dat niet alleen individuele leerlingen, maar ook professionals en scholen door het ijs dreigen te zakken. Toen we

nog fysiek bij elkaar konden komen was er in zekere zin een soort van luxe waarin we nog konden 'doorduwen' naar een middelmaat. Dat was van belang omdat vooral kinderen met een lage sociaaleconomische status emotioneel afhankelijker zijn van de band met de docent. Die band is moeilijk aan te gaan op afstand. De school als ontmoetingsplaats en als plaats voor persoonsvorming, socialisatie en emotionele verbinding verdween door de coronamaatregelen

Summer learning loss

Een van de interessantste benaderingen in de onderwijssociologie is die van de *summer learning loss*, een onderzoekstraditie in de onderwijskunde die be vraagt wat de zomervakantie (en dus zes tot acht weken geen onderwijs volgen) doet met kinderen. Het bekende verhaal is dat kinderen met een lage sociaaleconomische status de neiging hebben om in de zomervakantie op achterstand te raken. Terwijl de andere groep intensief contact blijft houden met ouders en daardoor in de zomer "blijft leren". Om deze ongelijkheid te bestrijden wordt vaak gepleit voor *summer schools*.

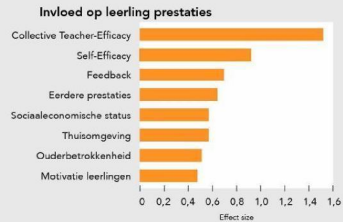
Een benadering die weinig besproken is en heel gevoelig ligt – maar goed gedocumenteerd en empirisch bevestigd is – is de kwalitatieve benadering binnen de *summer learning loss*. In het kort: het is heel goed om te focussen op de zes zomerweken waarin achterstand bestreden kan worden, maar het is veel belangrijker om te focussen op de rest van het schooljaar waarin sommige kinderen worden blootgesteld aan kwalitatief goed onderwijs en anderen aan kwalitatief veel minder goed onderwijs. Dit is het institutionele Mattheus-effect en Nederland staat al een aantal jaren in de 'top drie' van de OESO-lidstaten: de kwalitatieve verschillen tussen scholen zijn hier significant. Het 'gemiddelde' verhuut daarmee het onderliggende probleem: sommige schoolculturen floreren en anderen zakken door het ijs. De onderwijsinspectie constateert al een aantal keren in de Staat van het Onderwijs hetzelfde.

Sommige schoolculturen floreren en anderen zakken door het ijs

Kernargument kansenongelijkheid

Als je dus een goede investering wil doen, is niet zozeer de reparatie tijdens de zomervakantie relevant - wat institutioneel makkelijker voor elkaar te krijgen is - maar moet je vragen stellen over de kwalitatieve blootstelling in de reguliere periode van het jaar. Het verschil in kwaliteit hebben we de afgelopen periode ook gezien: sommige scholen hebben keurig ingerichte virtuele gemeenschappen, terwijl andere scholen erg worstelen met digitaal onderwijs. De kwaliteit is dan zeer afhankelijk van het idealisme van individuele docenten (die fantastische dingen doen overigens). Maar die docenten kunnen geen structurele oplossing bieden. Kansenongelijkheid gaat hierbij vooral over kinderen die buiten school om al veel hadden op sociaal, cultureel en economisch vlak – en die in deze periode de mogelijkheid hebben gehad om te floreren door het vele professionele kapitaal op hun school – en over kinderen bij wie het juist precies andersom is.

Figuur 1: Effectief werken aan kansengelijkheid



Bron: Donohoo, Hattie & Eels, 2018

Verander het perspectief

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat de *Teacher Collective-Efficacy* (het gezamenlijke geloof in eigen kunnen van het professionele team om het verschil te maken voor leerlingen) zelfs in staat is om de initiële verschillen waar leerlingen mee binnenkomen - veroorzaakt door buitenschoolse sociaaleconomische statuseffecten - in een brugklas na vier tot zes jaar weg te nivelleren. In normaal Nederlands: wat zou dit betekenen voor een gymnasium, een schooltype waarvan we weten dat de rector bovengemiddeld veel bezig is met dit thema? Het betekent dat je een groep leerlingen hebt die in hoge mate afhankelijk is van de kwaliteit

van onderwijs, omdat ze buiten school om weinig informeel onderwijs genieten. En er is een groep die buiten school om wel veel informeel onderwijs geniet. Denk aan ouders die veel lezen en veel praten met hun kinderen. Die groep is dus minder afhankelijk van de kwaliteit van onderwijs.

Al met al is kansengelijkheid een groot thema dat we moeten terugbrengen naar de minisamenleving van de klas. Kinderen in staat stellen te klimmen op een schoolladder waarvan we dat niet verwacht hadden, dat is kansengelijkheid.

Slot

Vaak wordt aan wetenschappers de vraag gesteld: wat moeten we hieraan doen? Daarmee wordt eigenlijk een politieke, maatschappelijke en morele keuze gereduceerd tot een empirische vraag. En dat is niet terecht. Willen we de situatie terugbrengen tot het gangbare verschil dat er al was vóór corona? Dat is niet zo moeilijk, dat kan met een goede zomerschool, een goede lenteschool en een goede herfstschool. Dan kunnen we heel veel cognitief gaan repareren. Want kinderen zijn ontzettend weerbaar en veerkrachtig. Maar de diepere vragen zijn: 1) wat is de reden dat kinderen met hetzelfde IQ, maar met een andere sociaaleconomische achtergrond vaak andere schooladviezen krijgen en 2) wat is de reden dat leerlingen met een lage sociaaleconomische achtergrond hun kwaliteiten niet optimaliseren? Niet tijdens corona, maar ook niet daanvóór en daarna. En dat heeft echt te maken met de keuze om beleidsmatig wel of niet tegen dat Mattheus-effect in te gaan werken.

P.S.

Amsterdam kampt met een lerarentekort, dat groter kan worden door de coronacrisis. Enkele gedachten daarbij:

- Er lijkt veel laaghangend fruit te zijn, bijvoorbeeld in de vorm van social work-studenten. Veel van hen zouden uitstekende docenten kunnen zijn. De kosten voor een extra master, ter omscholing, is voor velen van hen echter te duur.
- Op dit moment verlaat tussen de dertig en vijftig procent van de docenten in een grootstedelijke omgeving binnen vijf jaar het onderwijs. Er is dus naast een tekort ook een lek. Het is voor (aankomende) docenten vaak niet aantrekkelijk om in een grootstedelijke omgeving te werken; het salaris is niet of slechts een beetje hoger en je krijgt meer voor je kiezen.
- Ten slotte kan men er ook aan denken om de opleiding voor scholen in een grootstedelijke omgeving anders in te richten dan voor andere scholen. ■



Gemeente Amsterdam

Colofon

Gemeente Amsterdam
Postbus 2602
1000 CP Amsterdam
T: 14 020
www.amsterdam.nl

Opdrachtgever gesprekkenserie

Peter Teesink (gemeentesecretaris)

5.1.2e

5.1.2e amsterdam.nl

Redactie

5.1.2e

Fotografie

Fotobank Gemeente Amsterdam

Productie en vormgeving

FocusLab
Studio Crone

Copyright

De stukken van de wetenschappers mogen niet zonder toestemming van de gemeente Amsterdam en de wetenschapper in kwestie worden gebruikt. Mail voor meer informatie naar 5.1.2e@amsterdam.nl



Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

> Retouradres Postbus 20350 2500 EJ Den Haag

Koninklijk Instituut Van Ingenieurs

T.a.v. 5.1.2e

Prinsessegracht 23

2514AP Den Haag

E: 5.1.2e @kivi.nl

Directie Informatiebeleid
- CIO

Bezoekadres:

Parnassusplein 5

2511 VX Den Haag

T 070 300 1111

F 070 300 1111

Postbus 20350

2500 EJ Den Haag

www.rijksoverheid.nl

Kenmerk

5.1.1d

Bijlage(n)

Reactie advies Koninklijk
Instituut Van Ingenieurs

Datum **13 AUG 2020**
Betreft Reactie op advies Commissie voor VWS over kamerbrief
'Landelijke introductie CoronaMelder app'

Geachte heer 5.1.2e

Hartelijk dank voor het advies aan de Tweede Kamer over CoronaMelder, dat u mij op 10 augustus jl. heeft gestuurd. Ik ben alle partijen die bijdragen aan het zo goed mogelijk maken van CoronaMelder erkentelijk en stel uw kritische blik dan ook op prijs.

Gezien de goede en terechte vragen die u stelt, heb ik gemeend u hierover een reactie te sturen waarin ik elk van uw vragen uitgebreid van antwoord voorzie.

Ik dank u voor uw betrokkenheid.

Correspondentie uitsluitend richten aan het retouradres met vermelding van de datum en het kenmerk van deze brief.

5.1.2e



Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Directie Informatiebeleid -
CIO

Datum
13 augustus 2020

*Correspondentie uitsluitend
richten aan het retouradres
met vermelding van de datum
en het kenmerk van deze
brief.*

bijlage

Hieronder treft u een uitgebreidere reactie op de vragen vanuit het Koninklijk Instituut voor Ingenieurs (KIVI) n.a.v. de kamerbrief van 16 juli j.l. over de CoronaMelder.

1. Volgens de brief (pag. 5) is uit metingen gebleken dat de App in de 27% van de gevallen dat er wél contact was dit niet registreert (*false negative*) en ook in 27% dat er geen voldoende langdurig contact was toch een contactregistratie vastlegt (*false positive*). Deze foutpercentages zijn naar onze mening erg hoog en zouden moeten verbeteren. Bij de gewenste acceptatiegraad van 60% worden dan immers maximaal 42% van de risico-contacten gemeld.

De onzekerheid in de beoordeling of er een risicovol contact heeft plaatsgevonden is inherent aan de bluetooth low energy-techniek (BLE). In de app wordt de afstand geraamd op basis van de verzwakking van het bluetoothsignaal (attenuation). Die verzwakking komt door afstand, maar bijvoorbeeld ook door de manier waarop een telefoon wordt vastgehouden, of dat een telefoon in een tas of een broekzak zit. Bijvoorbeeld: een telefoon in de hand op tussen twee personen op 3 meter afstand kan dezelfde signaalverzwakking opleveren als een telefoon in de achterzak van de broek bij twee personen op 1 meter afstand. Op basis van alleen de gemeten signaalverzwakking is er tussen deze twee situaties geen onderscheid te maken.

Het verder vergroten van de sensitiviteit (alle mensen binnen 1,5 meter krijgen een melding) én de specificiteit (alle mensen buiten 1,5 meter krijgen géén melding) is daarom niet mogelijk. Het is wel mogelijk één van de twee onzekerheden te verkleinen. Als bijvoorbeeld de eis geldt dat alle mensen binnen 1,5 meter een notificatie moeten krijgen dan kan de instelling van de app worden aangepast, maar de keerzijde is dat het aantal vals-positieven dan sterk toeneemt. Als andersom de eis is dat er praktisch géén vals-positieven mogen volgen, dan kan de app daarop ingesteld worden, maar zal het aantal mensen binnen 1,5 meter dat geen notificatie krijgt ook sterk toenemen.

Het nauwkeuriger bepalen van de afstand kan alleen met andere technieken (bijvoorbeeld de gps-data). Vanuit privacy-overweging is toepassing van die technieken volstrekt onaanvaardbaar. De (kleine) winst in betrouwbaarheid weegt bij lange na niet op tegen het grote verlies aan privacy. De toepassing van de BLE-techniek is juist zo aantrekkelijk omdat het afstand tussen telefoons kan ramen, zonder informatie over de locatie.



De percentages hangen ook samen met de strikte grens van 1,5 meter. Wanneer bijvoorbeeld de grens van 3 meter wordt gehanteerd stijgt de sensitiviteit met deze instellingen tot boven de 90%. Ofwel: de meeste gevallen die bij de huidige instellingen een onterecht een notificatie zullen krijgen – omdat ze niet binnen 1,5 meter van elkaar waren – bevonden zich wél binnen 3 meter van elkaar. Voor de bluetooth-techniek geldt: als er een signaal is gemeten zijn beide personen in elk geval bij elkaar in de buurt geweest. Als het niet binnen 1,5 meter was, dan waarschijnlijk binnen 3 meter, en met zekerheid nooit verder dan 10 meter van elkaar.

Directie Informatiebeleid -
CIO

Datum
13 augustus 2020

2. Volgens de brief (pag. 14) registreert de App een contact als twee telefoons 15 minuten of langer in elkaars nabijheid zijn geweest. Dit contrasteert met de regels voor de 1,5 meter samenleving, die er immers van uit gaat dat zelfs korte passages op straat al een risico met zich meebrengen. Kan dit verschil vanuit virologische of epidemiologische optiek worden verklaard?

Voor de definitie van een risicovol contact is uitgegaan van definitie 2a uit het LCI-BCO-protocol¹, voor 'overige nauwe contacten': "2a. Personen die langer dan 15 minuten op minder dan 1,5 meter afstand contact hadden met de patiënt tijdens diens besmettelijke periode."

Voor de nabijheid en de tijdsduur wordt gebruik gemaakt van het door het GAE-framework gemeten BLE-sigitaal:

- Voor signalen met een BLE-sigitaalverzwakking <63 dB worden alle signalen >10 minuten meegenomen.
- Voor signalen met een verzwakking van 64 – 73 dB worden alle signalen >15 minuten meegenomen.
- Alle overige signalen, dus met een verzwakking >74 dB, of een tijdsduur <15 minuten worden genegeerd.

NB. Bij sterkere signalen (<63dB) wordt een grens van >10 minuten gehanteerd. Deze grens is nodig om een contact van >15 minuten te kunnen vaststellen. In de veldtest in Vught is gebleken dat een ontmoeting die in de praktijk daadwerkelijk langer dan 15 minuten was, toch een gemeten signaal van tussen de 10 en 15 minuten oplevert. Deze instelling is dus nodig om conform het LCI-BCO-protocol (contact langer dan 15 minuten) te kunnen filteren.

Deze waarden zijn afgeleid uit de resultaten van de veldtest in Vught.

¹ Protocol bron- en contactonderzoek COVID-19, te raadplegen via:
<https://lci.rivm.nl/COVID-19-bco>



3. De bewaartermijn van contactregistraties op de telefoons en het “backend” is 14 dagen staat op pag. 14 van de brief. Het kan echter tot 12 dagen duren voordat iemand klachten krijgt (bron RIVM). Daarna moeten men besluiten zich te gaan testen, een afspraak voor een test maken en daarna duurt het nog enkele dagen voordat de uitslag bekend wordt gemaakt. Ten slotte moet de zieke dan nog de melding uploaden naar de server. Dit kan totaal (veel) meer dan 14 dagen duren. Cruciale contactgegevens zijn dan al gewist. Het lijkt daarom verstandig om de bewaartermijn tot 3 weken te verhogen. Zeker als het voor een wijziging in een later stadium noodzakelijk is eerst de DPIA en andere documenten te wijzigen en goedkeuringen te verkrijgen.

Directie Informatiebeleid -
CIO

Datum
13 augustus 2020

De besmettelijkheid van de indexpatiënt is gerelateerd aan de datum waarop de persoon symptomen heeft ontwikkeld. Uit de literatuur – en ook de LCI richtlijn van het RIVM – is bekend dat iemand vanaf enkele dagen voor het optreden van symptomen besmettelijk kan zijn. In het LCI BCO Protocol wordt teruggekeken naar contacten vanaf twee dagen voordat de indexpatiënt symptomen heeft ontwikkeld. Om alle relevante risicovolle contacten te kunnen notificeren is het van belang dat dus wordt teruggekeken naar alle contacten vanaf 2 dagen voor de start van de symptomen tot aan vandaag. Een periode van 14 dagen is daarmee proportioneel. Het langer bewaren van blootstellingsgegevens is vanuit het BCO protocol daarmee niet noodzakelijk. Vanuit privacywetgeving moeten de bewaartermijnen proportioneel zijn.

Daarnaast is het technisch niet mogelijk om blootstellingsregistraties langer dan 14 dagen te bewaren. Het Google / Apple Framework verwijdert automatisch gegevens over blootstellingen langer dan 14 dagen geleden.

4. Het is zinvol als de App aangeeft wanneer iemand besmettelijk kan worden en symptomen kan krijgen. Daarbij zou minimaal moeten worden aangegeven wanneer een test en zelf-isolatie zinvol is. Bevat het in de brief op pag. 13 genoemde handelingsadvies deze elementen?

De app geeft alleen een notificatie als het contact in de besmettelijke periode van de indexpatiënt heeft plaatsgevonden. Dat betekent dat het contact moet zijn geweest vanaf 3 dagen voordat de indexpatiënt symptomen heeft ontwikkeld. Deze beoordeling van de besmettelijkheid is onderdeel van de CoronaMelder. De meldingstekst van de notificatie geeft aan dat er een risicovol contact is geweest met iemand die nu corona blijkt te hebben. Daarbij wordt de datum waarop het contact is geweest gegeven. Het handelingsperspectief is (naast de reguliere adviezen over hygiëne, afstand houden e.d.) om een coronatest aan te vragen en in de tussentijd thuis te blijven. In de app is een knop opgenomen om direct te bellen voor het maken van een afspraak voor een coronatest.



5. In de tests en checks, die volgens pag. 12 van de brief nog worden uitgevoerd, wordt geen *effectiviteitsanalyse* genoemd. Het is echter van belang te weten hoeveel personen die een contactmelding hebben gekregen ook daadwerkelijk COVID-19 krijgen en hoeveel personen de ziekte krijgen, maar geen melding hebben gehad. Uit deze en andere effectiviteitsanalyses kunnen eventuele verbeteringen van de App worden afgeleid. Kan de minister op korte termijn een zinvolle effectiviteitsanalyse uitvoeren? Daarbij zou ook een vergelijking met de resultaten van traditioneel bron- en contactonderzoek en met buitenlandse apps moeten worden gemaakt.

Directie Informatiebeleid -
CIO

Datum
13 augustus 2020

De opzet van deze doorlopende evaluatie van werking is reeds in gang gezet met betrokkenheid van de Begeleidingscommissie. Hierin worden de opbrengsten en effecten van het gebruik van CoronaMelder geëvalueerd. Deze evaluatie kan zo nodig leiden tot aanpassingen en bijstellingen van de app. In de Kamerbrief over de voortgang van de CoronaMelder die naar verwachting 14 augustus naar de Kamer wordt verzonden, wordt deze evaluatie verder toegelicht.

6. Een van de experts in ons team heeft de Data Privacy Impact Assessment (DPIA) van de minister geanalyseerd, waarnaar in de brief op pag. 3 wordt verwezen. [U vindt zijn rapport hier](#). O.a. ontbreekt een helder geformuleerde doelstelling, een wettelijke basis en inzicht voor gebruikers in de privacy risico's, hun belangen, rechten en plichten. Het is van belang om op grond van deze bevindingen de App en DPIA aan te passen.

De DPIA is met aanvulling van bevindingen aangepast op basis van het advies van de Autoriteit Persoonsgegevens. De aangepaste DPIA wordt toegelicht en bijgevoegd bij de Kamerbrief van 14 augustus.

7. Het Europese initiatief om de apps van de verschillende landen te verbinden is erg belangrijk om het draagvlak te vergroten voor reizigers en voor bewoners van de grensregio's. Uit de brief blijkt op pag. 15 niet in welke landen de App werkt of naar verwachting zal gaan werken.

Op het vlak van interoperabiliteit van de diverse apps is het plan om dit te organiseren rondom het initiatief van het Europese eHealth Netwerk waarbij gebruik gaat worden gemaakt van het design van een Federation Gateway. Lidstaten en de Europese Commissie zijn het erover eens dat deze notificatie apps interoperabel moeten zijn zodat individuele gebruikers overal in de EU kunnen worden gewaarschuwd als ze een gebruiker van een andere goedgekeurde app zijn tegengekomen bij wie de diagnose positief is gesteld voor het SARS-CoV-2-virus. Vanaf het begin is vanuit Nederland bijgedragen aan dit design. Er is documentatie beschikbaar waarin de basiselementen voor



interoperabiliteit beschreven staan ^{2,3}.

Directie Informatiebeleid -
CIO

Datum
13 augustus 2020

- 8. Buitenlanders die zich in Nederland bevinden kunnen de App ook installeren en een melding krijgen. Maar weten buitenlanders in Nederland de weg te vinden? Toeristen en buitenlandse studenten met symptomen zouden ook naar de teststraat moeten gaan bij klachten. De App zou moeten worden voorzien van een heldere instructie om een test aan te vragen? Ook als iemand geen Nederlands BSN heeft?**

Toeristen en buitenlandse studenten met klachten kunnen zich in NL laten testen, zelfs zonder BSN nummer. Zij kunnen daarvoor het reguliere nummer bellen 0800-1202 of + 5 1 2e. Dezelfde adviezen gelden ook voor toeristen en buitenlandse studenten zoals thuisblijven in afwachting op het test resultaat.

- 9. Verplichtstelling van de App is in vrijwel geen enkel geval een optie staat op pag. 17 van de brief. Een hoge acceptatiegraad is echter wel gewenst om het beoogde effect te bereiken. Een bonus kan wellicht helpen de acceptatie te vergroten. Een positieve prikkel werkt beter dan dwang en straf. Te denken valt aan een speciale rij of korting bij evenementen.**

De CoronaMelder is een digitaal middel waarmee mensen zichzelf en daarmee ook anderen kunnen beschermen tegen verspreiding van het virus. Deze app mag niet voor andere doeleinden ingezet worden, ook niet als het de acceptatie vergroot. Het beschermen van de privacy van gebruikers van de app is immers een harde eis bij de introductie van CoronaMelder.

² *Policy*, te raadplegen via:

https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/ehealth/docs/mobileapps_interoperabilitysp ecs_en.pdf

³ *Technology*, te raadplegen via:

https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/ehealth/docs/mobileapps_interoperabilityde tailelements_en.pdf